

УДК 347.440.6

К. Г. Книгін

СУБ'ЄКТИ ДОГОВОРУ НАДАННЯ ПРАВОВИХ ПОСЛУГ АДВОКАТОМ

Із розвитком ринкових відносин та демократизацією українського суспільства послуги юриста стають все необхіднішими. Закономірною реакцією на таку потребу стало різке збільшення кількості суб'єктів надання правових послуг адвокатом.

Сьогодні цивільне законодавство України, хоча і містить ряд загальних норм щодо суб'єктного складу договорів про надання послуг, однак в чинних правових актах немає чіткої відповіді на запитання, хто може бути стороною договору надання правових послуг адвокатом, тому, відповідно, вказане питання є актуальним й потребує детального вивчення.

Наукова новизна роботи полягає в недостатньому рівні наукових досліджень з питань, пов'язаних з регулюванням договірних відносин щодо надання правових послуг адвокатом та суб'єктним складом цих відносин.

Теоретичну основу дослідження склали праці учених-цивілістів І. Бардіна, І. Бейцуна, І. Карпова, В. Малиновської, Я. Мاستинського, І. Павлуника, З. Ромовської, С. Тенькова.

Метою дослідження є комплексна характеристика суб'єктів договору про надання правових послуг адвокатом у чинному законодавстві України та теоретичний аналіз сучасних підходів щодо вдосконалення нормативно-правової бази з досліджуваного питання.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру» договір про надання правової допомоги характеризується особливим суб'єктним складом його учасників. Сторонами в договорі про надання правової допомоги є адвокат (або адвокатське об'єднання) та клієнт (або його представник).

Останнім часом широко обговорювались як юристами, так і політиками, а також ставали предметом розгляду Верховної Ради України правові вимоги до кандидата в адвокати. Відповідно ст. 2 Закону України «Про адвокатуру», в редакції від 19 грудня 1992 року, адвокатом міг бути громадянин України, який мав вищу юридичну освіту, стаж роботи за спеціальністю юриста або помічника адвоката не менше двох років, склав кваліфікаційні іспити, одержав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та прийняв присягу адвоката України.

Законодавець фактично забороняв іноземцям-адвокатам займатись адвокатською діяльністю в Україні, що неодноразово піддавалось критиці і науковцями, і практикуючими юристами.

Відзначимо, що у зверненні до Конституційного Суду України громадянин США О. Л. Гловат просив визнати неконституційними положення Закону України «Про адвокатуру», якими, на його думку, іноземцям заборонено займатись адвокатською діяльністю в Україні. Конституційний Суд України від-

мовив у відкритті конституційного провадження, вказавши у мотивувальній частині, що іноземці не можуть призначатися на окремі посади або займатися певною трудовою діяльністю, якщо відповідно до законодавства України призначення на ці посади або заняття такою діяльністю пов'язано з належністю до громадянства України [6].

Натомість в узагальненнях практики застосування органами досудового слідства, районними судами м. Києва та апеляційним судом м. Києва законодавства, яке забезпечує підозрюваному, обвинуваченому, підсудному та засудженому право на захист, Судова палата у кримінальних справах апеляційного суду м. Києва висловила позицію, вказавши, що заборона адвокатам іноземних держав брати участь у справі обмежує право особи на захист [7].

Зокрема, подібну позицію висловлювала і З. Ромовська, зазначаючи, що «відповідно до статті 26 Конституції України, на іноземців поширюється статус громадянина України, крім випадків, передбачених Конституцією, законами або міжнародними договорами. Конституція не забороняє іноземцям бути адвокатами України. Не можна вважати винятком із загального правила і норму ст. 2 Закону «Про адвокатуру», адже виключність правового статусу громадянина України має бути сформульовано за допомогою слова «лише» або прямою заборonoю. Отже, відсутність такого застереження засвідчує існування загального правила, якщо в законі йдеться про громадян України, то його норми поширюються на усіх, хто живе на її території» [17, с. 57].

16 листопада 2006 року Верховною Радою України було внесено зміни до Закону України «Про адвокатуру», згідно з якими адвокатом може бути особа (як громадянин України, так й іноземець чи особа без громадянства. — *К. К.*), яка має вищу юридичну освіту, підтвержену дипломом, стаж роботи у галузі права не менше двох років, володіє державною мовою, склала кваліфікаційні іспити, одержала в Україні відповідне свідоцтво та прийняла присягу адвоката України.

Дещо по-іншому пропонується врегулювати це питання в проектах нової редакції Закону України «Про адвокатуру» № 3061, № 3061-1, № 5187, № 7051. Зокрема, пропонується дозволити адвокатам іноземної держави надавати правову допомогу на території України, але виключно з питань права даної держави. Відповідно до законодавства Бельгії дозволено надавати правові послуги іноземним адвокатам, що отримали дозвіл на заняття адвокатською діяльністю в одній із держав — членів ЄС. Однак виступати перед бельгійським судом такі адвокати повинні разом із бельгійським адвокатом. Діяльність іноземних адвокатів із держав, що входять до ЄС, обмежується тільки консультаціями з питань іноземного права [14, с. 23].

Стороною, що одержує правову допомогу, відповідно до Закону України «Про адвокатуру», можуть бути громадяни та юридичні особи. В Цивільному кодексі визначено, що учасниками цивільних відносин є фізичні та юридичні особи. Учасниками цивільних відносин є також держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права (ст. 2 ЦК).

Для того щоб договір був визнаний дійсним, всі сторони договору повинні бути правоздатними та дієздатними.

Фізична особа, що має повну цивільну дієздатність, може бути суб'єктом договору про надання правових послуг як замовником, так і виконавцем. Особа, яка не досягла чотирнадцяти років, може самостійно вчиняти лише дрібні побутові правочини. Безумовно, меті задоволення побутових потреб договір про надання правових послуг адвокатом не відповідає. До послуг юриста особа вдається, як правило, лише при необхідності (при порушенні чи при загрозі порушення їх прав тощо).

Отже немає підстав відносити договір про надання правових послуг адвокатом до категорії дрібних побутових правочинів, і тому малолітня фізична особа не може бути стороною такого правочину. Що стосується фізичної особи з неповною дієздатністю у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років та особи з обмеженою дієздатністю, то першій потрібна для укладення досліджуваних договорів згода батьків або піклувальників (ч. 2 ст. 32 ЦК України), а другій — згода піклувальника (ст. 37ЦК).

Щодо юридичної особи як учасника цивільних правовідносин, то нею є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку (ст. 80 ЦК України). Відповідно до ст. 83 Цивільного кодексу України, юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та інших формах, встановлених законом. Для юридичних осіб презюмується можливість заняття будь-якою діяльністю, яка не заборонена законом (універсальна правоздатність), що, у свою чергу, свідчить про відсутність у законі обмежень для юридичних осіб бути стороною досліджуваного договору.

Слід зазначити, що окремим є питання щодо можливості виступати суб'єктом надання правових послуг адвокатом об'єднанням юридичних осіб. Правовий статус об'єднань підприємств частково врегульовано в Господарському кодексі України, відповідно до ст. 118 якого об'єднання підприємств є юридичною особою. Серед вчених існує думка, що об'єднанням слід вважати не сукупність підприємств, а організацію, створену ними на засадах членства, яка не має по відношенню до них (підприємств) владних повноважень. Така організація могла б здійснювати координацію діяльності підприємств та представництво і захист спільних інтересів, але не займатися самостійною підприємницькою діяльністю [13, с. 46]. Не вдаючись у дослідження можливості займатися підприємницькою діяльністю об'єднанням юридичних осіб самостійно, слід сказати, що закон не містить обмежень для об'єднань юридичних осіб щодо надання правових послуг адвокатом членам такого об'єднання, тобто в межах їх координаційної та представницької функції.

В практичній діяльності замовник правової допомоги називається клієнтом. Термін «клієнт» застосовується також в Правилах адвокатської етики, за якими клієнтом є особа, права і свободи якої адвокат захищає або чий законні інтереси він представляє, або котрій він безпосередньо надає правову допомогу в інших формах, передбачених чинним законодавством. Подібне визначення міститься і в проектах нової редакції Закону України «Про адвокатуру» № 3061–1

[8] та 7051–1 [9]. Натомість, в законопроекті № 3061 [10] використовується термін «довіритель», а в законопроекті № 7051 [11] — термін «суб'єкт правової допомоги».

На нашу думку, слід погодитись із позицією, яка висловлювалась в юридичній літературі про те, що термін «клієнт», що вийшов з римського права, є найбільш відповідним у силу своєї універсальності і широкого використання в законах і практиці великої кількості різних країн [12, с. 4].

Відповідно до ст. 28 Правил адвокатської етики, за бажанням клієнт або його представник може укласти договір про надання правової допомоги з декількома адвокатами. В цьому випадку договором можуть бути визначені засади розподілу обов'язків та повноважень адвокатів, що сумісно надаватимуть послуги, а також їх відповідальності перед клієнтом. Проте відповідно до ч. 2 вказаної статті Правил забороняється спонукати клієнта до укладення договору з декількома адвокатами (що тягне збільшення суми гонорару), якщо причина неможливості виконання доручення одним з них самостійно полягає в його некомпетентності.

Отже, через професійний характер адвокатської діяльності та її конституційне значення до адвоката як сторони договору про надання правової допомоги пред'являються особливі підвищені вимоги.

Окрім індивідуальної роботи, адвокат має право здійснювати свою діяльність, відкривши адвокатське бюро, об'єднуватися з іншими адвокатами в колегії, адвокатські фірми, контори та інші адвокатські об'єднання, які діють відповідно до Закону України «Про адвокатуру» та статутів адвокатських об'єднань.

Відповідно до чинного законодавства, адвокатське бюро є юридичною особою і складається із одного адвоката. Стороною договору про надання правових послуг є не адвокат, а адвокатське бюро як юридична особа. Слід зазначити, що відповідно до ст. 4 Закону України «Про адвокатуру» адвокатське бюро не є адвокатським об'єднанням. Отже виникає запитання, чому у ст. 12 Закону України «Про адвокатуру» та у ст. 4 Правил адвокатської етики серед можливих суб'єктів надання правової допомоги лише вказаний адвокат, що працює індивідуально, і адвокатське об'єднання? Чи не випала із кола можливих суб'єктів надання правової допомоги така організаційна форма адвокатської діяльності, як адвокатське бюро?

В проектах нової редакції Закону України «Про адвокатуру» вказане питання вирішене більш вдало. Зокрема, у законопроекті № 7051–1 всі організаційні форми адвокатської діяльності охоплюються терміном «адвокатське утворення», що включає в себе як адвокатське бюро, що складається із одного адвоката, проте є юридичними особами, так і об'єднання адвокатів. Згідно з законопроектом, будь-яке адвокатське утворення може бути суб'єктом надання правової допомоги.

Також у названому законопроекті для адвоката передбачена можливість здійснення діяльності в індивідуальному адвокатському офісі. Адвокатський офіс складається з одного адвоката, але на відміну від адвокатського бюро не

є юридичною особою. Договори про надання правової допомоги клієнт укладає не з адвокатським офісом, а безпосередньо з адвокатом.

Щодо адвокатських об'єднань, то чинне законодавство не встановлює вичерпного переліку їх організаційних форм. До них чинний Закон України «Про адвокатуру» відносить колегії, фірми та інші адвокатські об'єднання.

На думку автора, така позиція законодавця є не зовсім вірною. В чинному Законі України «Про адвокатуру» запропоновано декілька різновидів адвокатських об'єднань, але не наведено жодної відмінності між ними. Також було б логічним, щоб у законодавстві знайшли своє відображення основні базові принципи створення та діяльності адвокатських об'єднань для уникнення порушень прав клієнтів та самих членів об'єднання. В чинному законодавстві немає відповіді на запитання: хто є стороною договору про надання правової допомоги: адвокатське об'єднання як юридична особа чи окремий адвокат — член цього об'єднання, хто підписує договір з клієнтом. Очевидним є те, що такі важливі моменти законодавець не повинен залишати не визначеними.

Цивільний кодекс містить загальні положення про поняття юридичної особи, різновиди та організаційно-правові форми юридичних осіб. Спробуємо з'ясувати, як вписуються в названі загальні положення про юридичні особи адвокатські об'єднання.

Відповідно до ст. 81 ЦК України, юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Очевидно, адвокатські об'єднання є особами приватного права, бо створюються на підставі установчих документів (статуту), а не розпорядчим актом посадової особи чи органу державної влади або місцевого самоврядування. Відповідно до ст. 83 ЦК України, юридичні особи можуть створюватись у формі товариств, установ та інших формах, встановлених законом. Товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі в цьому товаристві. Товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. Оскільки адвокатська діяльність не є підприємницькою, то, відповідно, немає підстав вважати адвокатські об'єднання суб'єктами підприємницької діяльності. У ст. 86 ЦК серед можливих непідприємницьких товариств називаються споживчі кооперативи, об'єднання громадян тощо.

Очевидно, адвокатське об'єднання не може бути створене як споживчий кооператив (товариство). Споживчий кооператив є об'єднанням громадян, яке створюється на принципах добровільності і взаємодопомоги. Названі принципи притаманні і адвокатським об'єднанням. Проте основною метою споживчого кооперативу (товариства) є спільне господарювання громадян з метою поліпшення свого економічного і соціального стану (ч. 1 статті 5 Закону України «Про споживчу кооперацію» [4,414]). Натомість адвокатура як інститут загалом та адвокатські об'єднання зокрема, відповідно до ст. 1 Закону України «Про адвокатуру», покликані сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм іншу юридичну допомогу, а не поліпшувати свій економічний чи соціальний стан.

Що стосується вказаних у ст. 86 ЦК України об'єднань громадян, тут питання трохи складніше. Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про об'єднання громадян» [5, с. 414], об'єднанням громадян є добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод. Справді можна вважати, що такі елементи, як «добровільне громадське формування» та «створене на основі єдності інтересів», характерні для адвокатських об'єднань. Проте наступна умова — «для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод» не співвідносна із функціями адвокатського формування.

Установою, відповідно до ч. 3 ст. 83 ЦК України, є організація створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна. З наведеного можна зробити висновок про неможливість або хоча б недоцільність створення адвокатського об'єднання як установи. Перш за все, в законі міститься заборона для засновників здійснювати управління ними створеною установою, що є досить не практичним. Більшість адвокатських об'єднань вибирають керівництво із своїх членів, як правило, найбільш досвідчених адвокатів. Також у законі міститься положення, що установа створюється шляхом об'єднання майна засновників. Для адвокатського формування найбільш важливим є об'єднання професійного потенціалу, професійних знань, репутації, клієнтської бази. Об'єднання майна для адвокатських об'єднань носить другорядний, суто технічний характер.

Отже, із всіх запропонованих у цивільно-правовому законодавстві видів непідприємницьких товариств жодний не відповідає принципам адвокатської діяльності. Проте не слід забувати, що у ст. 86 Цивільного кодексу України закладена можливість створення непідприємницьких товариств інших видів, крім запропонованих цивільним законодавством. Тому, на нашу думку, в Законі України «Про адвокатуру» передбачено створення адвокатських об'єднань як специфічних видів непідприємницьких товариств — фірм, колегій тощо, не розкриваючи при цьому їх організаційних та правових ознак.

Досить досконалим щодо організаційних форм спільної роботи адвокатів є проект нової редакції Закону України «Про адвокатуру» № 7051-1. В ньому передбачено такі способи об'єднання адвокатів, як створення колегії адвокатів, товариства адвокатів чи адвокатської фірми.

Колегія адвокатів, відповідно до законопроекту, є непідприємницьким товариством, яке засновується двома і більше адвокатами на засадах членства і діє на підставі статуту. Договори про надання правової допомоги укладаються між адвокатом — членом колегії і клієнтом із зазначенням приналежності адвоката до колегії і реєструються в документації колегії адвокатів. Договори від імені колегії не укладаються. Можливість створення такого виду непідприємницького товариства, на нашу думку, дала б змогу кожному із членів колегії персонально бути стороною договору про надання правової допомоги, визначати свої права та обов'язки за таким договором тощо.

Проте, така організаційна форма адвокатської діяльності не є універсальною. Зокрема, в Україні працює значна кількість адвокатських об'єднань, для яких більш зручним є укладення договору з клієнтом від імені адвокатського об'єднання — юридичної особи, яка у свою чергу, гарантує якість надаваних послуг всіма членами об'єднань. Видається, що такою організаційною формою в законопроекті № 7051–1 є адвокатська фірма — непідприємницьке товариство, яке діє на підставі партнерського договору. Договори про надання правової допомоги з клієнтом укладаються від імені адвокатської фірми керуючим партнером, якщо інше не передбачено партнерським договором.

Товариство адвокатів, за законопроектом № 7051–1, є простим товариством, створеним двома і більше адвокатами з метою надання правової допомоги, і діє на підставі партнерського договору. З наведеного випливає, що товариство адвокатів не є юридичною особою, а діятиме за правилами § 2 гл. 77 Цивільного кодексу України, в якому регламентовано діяльність простих товариств. В таких товариствах договори про надання правової допомоги укладаються від імені всіх партнерів адвокатом-партнером, який має довіреність від інших партнерів товариства адвокатів, якщо інше не встановлено партнерським договором.

У Верховну Раду України подано на розгляд проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру», яким передбачається покладення виключної компетенції на усі види правової допомоги. Автори проекту для обґрунтування своїх позицій посилаються на ст. 59 Конституції України, якою на адвокатуру покладається завдання щодо надання правової допомоги, і вказують при цьому, що жодні інші форми юридичної практики Основним Законом не передбачені [16, с. 122].

З. Ромовська, також посилаючись на Конституцію України, якою гарантовано право кожного на правову допомогу та на вільний вибір захисника своїх прав і у ст. 64 якої передбачається, що права особи не можуть бути обмежені інакше як самою Конституцією, — вказує, що ч. 2 ст. 59 Конституції не може трактуватись як непряме обмеження права особи на правову допомогу та на захисника своїх прав, і згадка в ній про «дію» адвокатури не може означати недопустимість здійснення права на захист особи та надання правової допомоги тими, хто не є адвокатами [17, с. 57].

Для надання адвокатурі виключного права надання правової допомоги, на погляд І. Павлуника, необхідно, щоб поряд із створенням відповідної законодавчої бази існували відповідні соціально-економічні умови. За існуючого на теперішній час в Україні низького майнового рівня забезпеченості громадян, недостатнього законодавчого визначення випадків та умов надання безоплатної правової допомоги малозабезпеченим верствам населення та недостатнього врегулювання питань майнової відповідальності адвокатів й недостатньому контролю за рівнем професійної відповідності адвокатів надання адвокатурі виключного права з надання правової допомоги було б передчасним [16, с. 122].

В науковій літературі також наголошувалось, що «закріплення лише за адвокатами права на здійснення захисту підозрюваного, обвинуваченого і під-

судного від обвинувачення та надання юридичної допомоги особам, які притягаються до адміністративної відповідальності, не сприяє конкуренції щодо надання кваліфікаційної правової допомоги у цій сфері і підвищенню кваліфікації фахівців у галузі права» [18, с. 130].

На наш погляд, право на надання правової допомоги мають і повинні мати виключно адвокати, оскільки це відповідає Конституції, законам України та міжнародній практиці.

Проте право надавати інші правові послуги повинні мати і інші особи, оскільки це є необхідною умовою дотримання принципів демократії та ринкових принципів. В протилежному випадку українське суспільство постане перед загрозою створення ще однієї монополії, а точніше адміністративної монополії [15,91], яка зможе диктувати ціни, якість послуг тощо.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — № 30. — С. 141.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2003. — № 40–44. — С. 356.
3. Закон України «Про адвокатуру» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1992. — № 34. — С. 504.
4. Закон України «Про споживчу кооперацію» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1992. — № 30. — С. 414.
5. Закон України «Про об'єднання громадян» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1993. — № 9. — С. 62
6. Ухвала Конституційного Суду України від 1 жовтня 2002 № 51-у/2002 // www.ccu.gov.ua.
7. Узагальнення практики застосування органами досудового слідства, районними судами м. Києва та апеляційним судом м. Києва законодавства, яке забезпечує підозрюваному, обвинуваченому та засудженому право на захист // Адвокат. — 2003. — № 2. — С. 45–51.
8. Проект Закону «Про адвокатуру», реєстраційний номер 3061–1 від 30.10.2003 р., поданий народним депутатом України IV скликання В. А. Демьохиним // www.rada.gov.ua/proza.htm.
9. Проект Закону України «Про адвокатуру», реєстраційний номер 7051–1 від 14.03.2006 р., поданий народними депутатами України IV скликання М. В. Оніщуком, С. В. Соболевим, С. І. Слабенком, В. М. Стретовичем, В. Л. Мусіякою, О. О. Морозом М. В. Мартиненком, О. М. Бандуркою // www.rada.gov.ua/proza.htm.
10. Проект Закону України «Про адвокатуру», реєстраційний номер 3061 від 19.03.2003 р., поданий народним депутатом України IV скликання С. В. Соболевим // www.rada.gov.ua/proza.htm.
11. Проект Закону України «Про адвокатуру» реєстраційний номер 7051 від 09.02.2006 р., поданий народними депутатами України IV скликання М. А. Маркуш, В. А. Демьохиним, Ю. А. Кармазиним // www.rada.gov.ua/proza.htm.
12. Бардін Л. Н., Мاستинський Я. М., Минаков А. И. О недостатках Закона об адвокатуре по вопросу о правовых основаниях оказания адвокатом юридической помощи // Адвокатская практика. — 2003. — № 4. — С. 4–10.
13. Бейцун І. Проблема правосуб'єктності об'єднань юридичних осіб // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 2. — С. 46–51.
14. Карпова И. Адвокатская деятельность в Бельгии // Адвокатские вести. — 2004. — № 5. — С. 23–28.
15. Малиновська В. Монополізм та його різновиди: правові засоби обмеження монополізму в економіці України // Підприємництво господарств
16. Об адвокатской деятельности и адвокатуре в Российской Федерации: Федеральный закон Российской Федерации № 63-ФЗ от 31.05.2002 г. // Официальный сайт Государственной Думы (www.duma.gov.ru).

17. Павлуник Ігор Анатолійович. Представництво в цивільному процесі України: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. — К., 2002. — С. 122.
18. Ромовська З. Закон України «Про адвокатуру» — ремонт чи повна реконструкція? // Право України. — 2000. — № 1. — С. 57–62.
19. Теньков С. О. Нові тенденції у відшкодуванні витрат на оплату правової допомоги у господарському судочинстві // Вісник господарського судочинства. — 2003. — № 1. — С. 130–137.

Анотація

Книгин К. Г. Суб'єкти договору надання правових послуг адвокатом. — Стаття.

Стаття присвячена характеристиці суб'єктного складу договорів про надання правових послуг адвокатом в чинному законодавстві України, аналізу правового статусу суб'єктів договору про надання правових послуг адвокатом, узагальненню судової практики з цього питання та дослідженню сучасних тенденцій щодо вдосконалення підходу визначення кола цих суб'єктів.

Ключові слова: адвокат, адвокатське утворення, надання правових послуг, суб'єкт договору, правова допомога, клієнт.

Аннотация

Книгин К. Г. Субъекты договора оказания правовых услуг адвокатом. — Статья.

Статья посвящена характеристике субъектного состава договоров об оказании правовых услуг адвокатом в действующем законодательстве Украины, анализу правового статуса субъектов договора об оказании правовых услуг адвокатом, обобщению судебной практики по этому вопросу и исследованию современных тенденций по усовершенствованию подхода к определению круга этих субъектов.

Ключевые слова: адвокат, адвокатское образование, оказание правовых услуг, субъект договора, правовая помощь, клиент.

Summary

Knygin K. G. Actors of the treaty providing legal services Attorney. — Article.

This article is devoted to the regional composition of the agreement on provision of legal services lawyer in the current legislation of Ukraine, an analysis of the legal status of the subjects of the contract on rendering of legal services lawyer, compilation of jurisprudence on this issue and study modern trends to improve the approach to defining the range of these actors.

Keywords: lawyer, legal education, provision of legal services, subject to the Treaty, legal assistance, the client.

УДК 347.961(4)

Ю. Г. Орзіх

НОТАРІАТ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Постановка проблеми. У сучасному світі існує дві системи нотаріату: система латинського нотаріату, що запроваджена у більшості країн і має свої витоки з нотаріату, запровадженого за часів Римської імперії, та нотаріат англосаксонського типу, що має місце, переважно, у країнах англосаксонської системи права (Англія, США та інші).